

Az örmény ábécétől Jerevánig

A magyarországi örmény oktatás másféle múltra tekint vissza, mint a számbelileg jelentősebb kisebbségeké. A betelepülő örmények számára létfontosságú volt a magyar – és mellette még több más nyelv – elsajátítása. Örmény nyelvet éppen ezért csak az elemi iskolákban oktattak a XVII. században. Két évszázaddal később az anyanyelvi oktatás már elhalóban volt. A nyelvváltás folyamata megindult és le is zajlott a múlt század végére. A hazai örménység közel egy évszázada magyar anyanyelvű.

A „visszatanulás” programja több hullámban indult meg, a hazai örménység értelmiségi elitjének (Szongott Kristófnak, Pátrubány Lukácsnak, Gopcsa Lászlónak) kezdeményezésére. Ezek a kiváló armenisták és pedagógusok tudták, hogy az anyaországtól messzire szakadt örménység számára a nyelv a kapcsolattartás (a diaszpórával és az anyaországgal), a nemzeti arcukat megőrzésének feltétele. Az erdélyi örmények nemcsak elemi, hanem – a jelentősebb örmény városokban – középiskolát is működtettek, ezek azonban magyar tannyelvűek voltak. Trianon után jelentős számú erdélyi örmény települt át Magyarországra, de az 1915-ös megszállás menekültjei is szép számmal költöztek ide. Gazdasági okokból azonban nem tudtak iskolát fenntartani. A két háború között csupán néhány diákot tudtak ösztöndíjjal Velencébe, a Szent Lázár-szigetre küldeni. A második világháború után az oktatás teljes egészében államivá vált.

A rendszerváltás előtt, a „puha diktatúra” utolsó éveiben alakult meg az „Arménia Népe Kulturális Egyesület”, amely összefogta és szervezte a hazai örménységet. Az önkormányzatisággal új lehetőség jelent meg. A magyarországi örmények állami támogatással, az igényeknek és a lehetőségeknek megfelelően létrehozták saját oktatásukat.

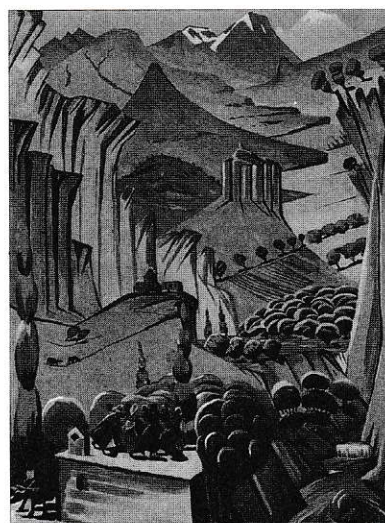
Tekintettel arra, hogy ennek nem voltak élő hagyományai; egyszerre volt nehéz és könnyű kitalálni – s természetesen a minisztériumi irányelvekkel összehangolni – azt a keretet, amelyet tanár és tanítvány tölt meg valós tartalommal.

Az örmény oktatás iskolatípusa az ún. „hétvégi” iskola. Ez a forma szabadságát jelzi, hiszen a tanórákat nemcsak hétvégén tartjuk. Elsősorban a nyelvvoktatásra koncentrálunk, a népismereti tárgyak (történelem, irodalom, képző- és népművészet, zene) tanítása magyar nyelven történik. 1995-ben elsősorban Budapest volt az oktatás központja. Ma már szép számmal vannak vidéken is csoportok. A fővárosban három csoportban – két tanárral – folyik a nyelvvoktatás. A csoportok közül egy kezdő és kettő haladó. Életkor szerinti megosztás egyik csoportban sincs, kisiskolások jelentkezése nem jellemző. Inkább a középiskolásokban és egyetemistákban, valamint a középkorú felnőttekben ébred fel az igény, hogy megismerkedjenek őseik nyelvével.

Tapasztalatunk szerint, az önkormányzatok valós

ԳԱԳԻԿ ԶՈՌԹՅԱՆ, ՊԻՐՈՍԿԱ ԿՐԱՅՐԻՐ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ I

DZSOTJAN GAGIK — KRAJCSIR PIROSKA

ÖRMÉNY NYELVKÖNYV I.

kulturális szervezőerőként működnek az oktatásban. Így tanulócsoporthoz – Budapesten kívül – elsősorban olyan vidéki városokban jöttek létre, ahol jól működő önkormányzatok vannak, pl.: Székesfehérváron, Veszprémben, Debrecenben és Nyíregyházán. Itt vagy helyi oktatóval, vagy budapesti tanár segítségével folyik a tanítás. A kisebbségi képviselők körében is felmerült az igény a nyelv megtanulására. A megélénkülő külkapcsolatok szükségessé tették az aktív nyelvtudást. Tapasztalatunk szerint az idősebb korosztály már nehezebben birkózik a nem mindennapi tananyaggal. Főként az örmény ábécé írása és olvasása jelent alapvető nehézséget. A kitartóan szorgalmasak viszont, szép sikereket érnek el.

Amikor beindítottuk hétvégi iskolánkat, nagyon lelkesen, szinte óráról írtam a leckéket, és sokszor felmerült a „Mit és hogyan?” kérdése. Több nyelvkönyvet tanulmányoztam, tankönyvírókkal beszélgettem, a magam nyelvtanári gyakorlatának tapasztalatait is felhasználtam, s így született meg – pályázat útján nyert pénzből – az örmény-magyar nyelvkönyv. Az olvasás és az írás megtanításán túl elsősorban a beszéd, a kommunikációkészség kialakítása a legfontosabb. Saját tapasztalatomból tudom, mennyire fontos, hogy a nyelvet tanuló ne féljen megszólalni. Jerevánban elvégeztem a Pedagógiai Intézet intenzív nyelvi kurzusát, s a helyzetgyakorlatok, a párbeszéd egy részét beépítettem a könyvbe. Nyelvtanítási gyakorlatomban követem a

jereváni módszereket, amelyek számomra is nagyon hasznosak voltak, feloldották nyelvi gátlásaimat. A könyv tematikájában, más nyelvkönyvekhez hasonlóan, a mindennapi élet alaphelyzeteihez igazodtam (család, lakás, közlekedés, munka, hobbi stb.). Ugyanakkor nem sikkad el a sajátosan örmény színhatás sem: rövid művelődéstörténeti részecskék, örmény irodalmi szemelvények, s egy örményországi „utazás” (Jereván – Ecsmiadzin – Garni – Geghard) teszi teljessé a tananyagot.

Noha a nyelvkönyvet gazdag szöszedet zárja, nagy szükség van egy kétnyelvű szótárra, amely részben már el is készült. Segítségét jelentene a tanulóknak a könyv anyagát feldolgozó hangkazetta. Ennek elkészítését is tervbe vettük.

A budapesti örmény órákat a Deák téri kulturális központban tartjuk. A hely kedvesebb, hangulato-

sabb, mintha iskolában bérelnénk az oktatás számára termet. Mindig van lehetőség, hogy örményül beszélhessen a nyelvet tanuló, viszont igazán nagy örömkre szolgálna egy jól felszerelt nyelvi laboratórium. Az órák színvonalát emehetné és az oktatást tehetné eredményesebbé egy elektronikus oktatópult. Az örmény nyelvoktatás hatékonyságát segíti, a nyelv iránti érdeklődés megnövekedését mozdítja elő az a tény is, hogy a Rigó utcai nyelvvizsga-központból megkeresték az országos önkormányzat elnökét, jelezve, *a lehetséges állami nyelvvizsgák sorába szeretnék beemelni az örményt is.* Az örmény nyelvet oktató nyelvtanárok együtt fogják kidolgozni a követelményrendszert, a feladatsorokat, a fordítási gyakorlatokat.

Ez a lehetőség minőségi változást jelent. Reméljük, hogy jelentős állami segítséggel a hétvégi-iskolátípusú oktatási rendszerünket sikerül továbbfejleszteni és az oktatás színvonalát emelni.

Nyárbúcsúztató

A sárgabaracktól a fügeszezonig a jereváni piacon

Most, amikor a nyári nap utolsó melegét adja, amikor a paradicsom- és a paprikahegyek mellett megjelennek a szőlő áttetsző, zöldes és pirosas árnyalatai, és a padlizsán fényes, sötétlila színe; most, amikor hiába kínálja már magát a dinnye (hiszen az őszi gyümölcsök hírnökei köszöntenek a ládákából) – megjelenik előttem a jereváni piac képe.

Ó, a jereváni piacok! A forróság a nap szinte bármely szakában elviselhetetlen. A negyvenöt fokos hőségben minden szín égőbb, minden illat kívánatosabb, minden íz zamatosabb. Ezt bőszégesen volt alkalmunk megtapasztalni, hiszen senki nem vesz semmit anélkül, hogy meg ne kóstolná. Kóstolás és alku-dozás nélkül nincs vásárlás.

Az uborkaárus első érdeklődő pillantásunkra készszégesen törí ketté áruját: nézzük csak meg, nem öreg, nem „apadt”, a leve csak úgy fröcsköl! Az őshonos *sárgabarack*, a *prunus armeniaca* egyik oldala olyan piros, mintha lázas lenne, a másik oldala égő sárga. Zamatát, illatát a vulkáni talaj ereje és az örmény nap sugárzása adja. Hát még a *ringlőszilva*, a *dambul*! Aranysárga, cinóberpiros, lilásfekete hegyekben tornyosodik előttünk. Az árusok – többnyire parasztok, kistermelők. Kedvesen, közvetlenül, jó hangosan hívogatnak: „*Gyere közelebb, fiatalasszony, szép zöldséget adok!*” A zöldfűszer – petrezselyem, kapor, bazsalikom, koriander, csombor – akkora csokorba van kötve, hogy két kézzel tudom csak átérni. Nem csoda, hogy ennyit árulnak belőle: az örmények az ételek mellé nyers zöldfűszert is fogyasztanak. A tűző napon gyorsan bomló C-vitaminszükségletet pótolják így évezredek óta.

A sajtos pultnál hatalmas, kézzel formált, friss, savanykás illatot árasztó sajthegek magasodnak. A te-

hénsajt is sokféle, hát még a csípősebb illatú, sós juhsajt! Van olyan is, amelyet zöldfűszerekkel ízesítve, agyagedényben, földbe ásva érlelnek – a neve is „*horac panir*” –, s van, amely messziről gyapjúfonal-kötegre hasonlít. Ezt nem is vágni, hanem tépni kell, mint a fonalat. A sajtárusok is kínálnak, késük hegyére egy falat sajtot szúrva. Kissé meghökkenünk, amikor – mintegy varázsütésre – tizenöt kés lendül felénk, s a kínálás olyan szívhez szóló, a sajt olyan illatozó, hogy csak azt sajnáljuk, nem tudunk mindenkitől vásárolni. Amikor elővesszük a fényképezőgépet, meglepődnek, de egy kedves fiatal fiú szívesen vágja pózba magát a kedvünkért a felvételhez. A sajt után *lavast* veszünk – vékony, hosszú, örmény *lepénykenyeret* –, megnézzük, elég vékony, elég hólyagos-e. Amikor tele a kosarunk, gyönyörködünk a csodásan elrendezett, darabonként felrakott gyümölcsökben, zöldségekben.

Vakációnkon nem számoljuk a napokat: az idő múlását „gyümölcskalendáriumunk” jelzi. Eltűnik a sárgabarack, a ringló, s helyét elfoglalja a sárgadinnye, a görögdinnye. Az első fügehalmok, szőlőkötegek megjelenésekor tudjuk: hamarosan búcsúznunk kell a piactól, a nyártól, Jerevántól. Addig azonban még megtöltjük kosarunkat a gyermekököl nagyságú halványzöld, s az aszalnivaló, apróbb szemű, sötétlila fügével, a hosszú, kicsit hajlott szemű szőlővel, amit „*hölgyujacsának*” hívnak errefelé. Vásárolunk a piros gránátalmából is (miért alma!?), melynek súlyos, sima, bőr-szerű héja, ezer lédús, puha magocskát rejt.

Nemcsak kosarunkban, hanem szívünkben, de fényképezőgépünk filmtekercsein is visszük magunkkal az örmény piac hangulatát.

Krajcsir Piroška